

ÜLÕPILASTE LEHT

Nr 2. ■ APRIL ■ II. AASTAKIK ■ 1915.

GEORG ZIRKI TRÜKK

::

JURJEVIS.

Sisu

	Lhk.
1. Õpetaja emer. Michaeli Luiga	33
2. Üleskutse endistele ja praegustele üliõpilastele. Ül. Lehe toimetis	34
3. Meie üliõpilasorganisatsioonid ja bioloogiline valik meie üliõpilaskonnas. V. Ernits.	36
4. Tartu üliõpilaskonna tähtsam ülesanne. Karl Preisberg	50
5. Vastuseks J. Kotkasele. Joh. Jans	52

Kirjandus.

6. Wilhelm Bloch: Prantsuse revolutsioon. E. Asson ja V. Ernits.	54
---	----

Üliõpilaste Organisatsioonid.

7. 1914. a. peetud üliõpilaste kõned.	60
---	----

Olendus

64

ÜLIÕPILASTE LEHT

Eesti edumeeliste üliõpilaste häälekandja

N° 2.

Aprill.

1915.

Riigiraamatukogu

N° 57571

Õpetaja emer. Michael Luiga †

Õpetaja emer. Michael Luiga †

27. märtsil s. a. lahkus siit ilmast pikalise haiguse järele Eesti Üliõpilaste Seltsi vilistlane õp. emer. Michael Luiga.

Kadunu sündis 1. veebr. 1867 a. Rõngu-Udernas Tõnu talus peremees-rentniku Peeter Luiga vanema pojana. Kaheksa aastasena astus ta Tartu Saksa seminari algkooli, oli siis 1879—1882 Tartu kreiskooli ja 1882 a. pääle Tartu gümnaasiumi õpilane, kus ta 1886 lõpueksami tegi. Pääle gümnaasiumi lõpetamise viibis Michael Luiga ühe aasta kodukooliõpetajana Woldi mõisas, mille järele ta augusti kuul 1887 Tartu ülikooli astus usuteadust õppima. Detsembris 1891 lõpetas ta ülikooli stud. grad. aukraadiga, oli 1892—1896 Tartu Maarja abiõpetaja, niisama 1896 lühemat aega Rõuges, kust ta veel samal aastal Torma-Lohusoo õpetajaks kutsuti. Siia ta jäi kunni emerituurini 1902 a.

Juba paar aastat enne kadunu ametist lahkumist oli tiisikushaigus oma alguse saanud, mis aastaid kestis ja viis ühes teiste kaashaigustega täies meheas oleva tööjõu enneaegu hauda. A. 1903 pääle oli kadunu talu rentnikuna põllutöös tegev.

Michael Luiga tundis soojalt ärkavale Eesti hariduselule kaasa. Kindla iseloomuga, tugeva tahtjõuga ja vankumatu kohustruudusega püüdis ta omi põhjussmõtteid elus läbi viia, kunni paratamatu surmema veel võrdlemisi noores eas tabas.

Üleskutse endistele ja praegustele üliõpilastele.

Meie eestlased oleme väikerahvana selle pooldest suurtest rahvastest paremas seisukorras, et vähemalt meie haritud ringkonnad hääl tahtmisel selle võrra võivad enesekeskise läbikäimise kaudu tuttavaks saada, et ennast ühise suure perekonna liigetena tuntakse (mis muidugi kellegi vaimlist isikut ei piira). Meie üliõpilaskonnas on just viimasel ajal kiiremat arenemist selles sihis märgata. „Üliõpilaste Leht“, samuti muudgi posi-

tiivsed ülesanded on enesekeskiseks lähinemiseks kaasa mõjunud.

Selles sihis peaks aga edasi mindama. Peaks lähinemist hõlbustama nii hästi sisemiselt kui ka formaalselt, väliselt. Sisemine lähinemine sünnib kogu meie üliõpilaskonna aatelse arenemise ja ühise tegevuse kaudu mitmesugusil alul; see aga eeldab teatavaid väliseid eeltingimusi: peab tundma neid, kellega kaastöösse tuleb astuda, vähemalt teadma eri üliõpilasarühmade arvu, jagunemist kodumaal, õpilinnade, teaduskondade järele jne.

Lähema tutvuse ja läbikäimise võimalikkuse soetamise mõttes pandigi läinud aastal Eesti Üliõpilaste Seltsi Kodumaa tundmise Osakonna poolt algus Eesti üliõpilaste nimekirja valmistamisele, milles oleks ära tähendatud iga üliõpilase kohta 1) kodukoht (sünnikoht ehk hilisem asumiskoht); 2) õpilinn ja õpiasutus; 3) üliõpilasorganisatsioon; 4) õpiharu; vilistlaste kohta: 1) eriteadus ja tegevusala; 2) asukoht; 3) organisatsioon. Kõik üliõpilasorganisatsioonid saatsid sellekohased teated omade liigete ja vilistlaste kohta (pääle Ilmarise, kust nimekiri vist juhtumisi tulemata jäänud). Väljaspool organisatsiooni seisvilt üliõpilastelt tuli kõigest üksainus teatus, väljaspool organisatsiooni seisvilt vilistlastelt mitte ühtegi!

Sõja lahtipuhkemine takistas selle nimekirja esialgset trüki avaldamist. „Üliõpilaste Lehe kaastööliste koosolek“ 5. jaan. 1915 a. tunnistas aga selle avaldamise tarvilikuks, ühtlasi kohustas Ül. Lehe toimetust selle täiendamiseks eeltöid tegema. Üliõpilasorganisatsioonide nimekirjade täiendamisega saadakse loomulikult hõlpsasti toime, kuid raskem on teadete saamine väljaspool organisatsiooni seisvate vilistlaste ja üliõpilaste kohta. See sunnibgi asja üliõpilasorganisatsioonidest ja üliõpilaste häälekandjast kaugemale kandma, et ometigi meie haritlaste vägede üle vähegi täielikumana ülevaate saada. Ül. Lehe toimetus kutsus sellepärast kõiki väljaspool organisatsiooni olevid Eesti üliõpilasi ja ülikooli haridusega isikuid, et nad eelpool nimetatud teateid enese kohta „Ül. Lehe“ toimetusele saadaksid. Nende teadete saatmine ei nõua ju kelleltki kuigi suurt vaeva, on aga väga tähtis kogupildi saamiseks Eesti akadeemilise hariduse saanud ringkondade kohta.

Teateid palutakse mitte ükski enese kohta, vaid ka teistegi tuttavate mitteorganiseeritud Eesti üliõpilaste ehk vilistlaste kohta, kes vahest ehk ise teadete saatmise mõtte pääle ei tule.

Iseäranis tarvilikud oleksid teated Kiievi, Harkovi, Varshavi, Kaasani, Tomski jne. Eesti üliõpilaste kohta, kus senni veel iga-

sugused Eesti üliõpilasorganisatsioonid puuduvad, kuid kus kahtlemata Eesti üliõpilasi leidub. Samuti oleksid tungivalt tarvilikud teated ka muus Venemaa kõrgemis koolides õppivate eestlaste kohta.

Teated palutakse saata järgmisel adressil: г. Юрьев, Лифл. г., „Üliõpilaste Leht.“

Palve täitmist kindlasti lootes

Üliõpilaste Lehe toimetus.

Meie üliõpilasorganisatsioonid ja bioloogiline valik meie üliõpilaskonnas.

I.

Oletame üheks pilguks järgmisi iseenesest võimatuid asju.

Mingisuguselt taevaruumis leiduvalt ilmakehalt satub keegi vastlõpetanud abiturient meie maakerale. Ta astub Venemaale keskülikooli, milles kõigi endiste ülikoolide õppejõud ja õpivõimalused on koondatud, et isikulisel huvidevalikul oleksid võimalikult avarad piirid. Loomulikult oleksid ka kõik üliõpilasorganisatsioonid rühmitunud sama keskülikooli ümber.

Meie abiturient mõistab hästi Eesti keelt, peab ennast eestlaseks ja astub selle tõttu ühte Eesti üliõpilasorganisatsiooni. Millisse? Mis asjaolu määrab ta valiku, kuna tal ühegagi neist pole mingisugust eeltutvust, eelsidemeid, ei eelsümpaatiat ega eelantipaatiat?

See psühomatemaatiline või õigemini psühomehaaniline probleem on igatahes väga huvitav. Sisuliselt on meil siin tegemist psühholoogilise gravitatsiooniga homogeeniste elementide vahel, kus juures tugevam poolehoidlus nõrgema võidab. Poolehoidluse potents oleneb aga sellest, kui suurt ja millisel viisil organiseeritud hingeliste jõudude tagavara kehastab eneses problemaatiline üliõpilane *a* ja rida Eesti üliõpilaskorraldusi *A, B, C, D, E...*, mille keskel ta valiku peab tegema. Loomulikult valib ta selle organisatsiooni *A*, mis tema jõududele, ta huvidele ja kalduvustele kõige rohkem kohane on, ta kohta kõige rohkem tõmbejõudu avaldab.

Problemaatiline üliõpilane *b*, teissuguse hingelaadi ja huvidega, valib enesele vastava organisatsiooni *B*, üliõpilane *c*, veel iselaadilisem. valib enesele organisatsiooni *C* jne. Ei avalda

aga ükski olev üliõpilasorganisatsioon üliõpilaste t, u, v jne. pääle küllalt mõju (kus juures põhjus võib peituda nii hästi organisatsioonide, kui ka üksikute üliõpilaste, halvemal korral koguni mõlemate jõu ja huvide puuduses ehk jõudude korraldamattuses ehk jälle nende korraldamises diametraalselt vastukäivate põhjused järele, mis ühekülgse, teravalt võetuna ühise, sünteetilise momendi täielikult varju jätavad), siis jäävad need matemaatilise seaduspärasusega „metsikuiks.“ Leidub aga palju umbes ühesuguse intellektuaalse temperamendiga üliõpilasi $x_1, x_2, x_3, x_4, \dots, x_n$, kelle hingelaadile ükski olev üliõpilasorganisatsioon ei vasta, siis on loomulik, et nad hääli juhtumisel loovad uue üliõpilasorganisatsiooni X .

Tuleme nüüd meie olude juure tagasi. Kas on asi siin palju teisiti? Vist mitte. Meiegi harilikult abiturienti juures määravad isikulised huvid, isikulised sümptomid, isikuline arenevõimaluste valik üliõpilasorganisatsiooni, millesse astutakse. Siin võivad ju tutvused jne. teatava määrani kaasa mõjuda, kuid ainult inimeste juures, kel vaimline iseseisvus puudub; kahju, et niisuguseid meil liiga vähe pole. Peab sedagi tähendama, et tutvusedgi oma isiku kohaselt sõlmitakse.

Niisugune loomulik valik, enam-vähem üheraskuste ja ühe-laadiliste elementide ühtevalgumine on meil juba mõnikümmend aastat kestnud — ja see on loonudgi meie eri üliõpilasorganisatsioonid. Tõsi küll, EÜS on esialgu pea kõigile ühiseks kokkuvalgumispunktiks olnud (olgu et tol korral lahkuminekud suured polnud), millest hiljemini teatavad homogensemajad rühmad on lahkunud, et iseseisvalt elama asuda. Praegu on vähemalt Tartus, Peetrlinnas ja Riias meie üliõpilastel igatahes võimalusi organisatsiooni oma isiku sisemiste kalduvuste järele valida, teatava piirini muidugi, sest absoluutselt adäkvatist vastavust arenenud isiku sisemistele huvidele on võimatu leida ühestki organisatsioonist.

II.

Nüüd aga kogu harutuste üdiksüsimus: milles avaldub see hingeeluline erinevus, lahkumine, mille tõttu meie üliõpilaskond valgub ühelt poolt seltsidesse, teiselt poolt korporatsioonidesse? Olgugi, et I. Kotkas üksikorganisatsioonilist vaatlemist soovib niihästi korporatsioonide kui vist seltsidegi kohta, siiski peab ta sellega nõus olema, et on olemas jooni, mis seltsid ja korporatsioonid eri rühmiks ühendavad meie üliõpilaskonnas; iseenesestki mõista, ei tarvitse üksikuil rühma liigetel selle pärast veel individuaalne ilme puududa.

Mis on aga see psühofüsioloogiline alus, mille järele meil

üliõpilasorganisatsioonid pääsjalikult neisse kahte rühma on jagunenud?

Kõige hingeelulise mitmekesisuse pääle vaatamata võiksime siiski normaalse hingeeluga inimesi kahte suurjoonelisse rühma liigitada, nimelt revolutsioonilisspontaansesse ja diplomaatilisformaalsesse.*)

Esimesi karakteriseerib kõige päält teatud enam-vähem „käremeelne,“ temperamentlik mõtte- ja teguviis selle sõna iga-sugustes mõtetes, kõige paremast, aatelisemast alates kõige halvemani, uuiltsalisemani, mis pahatahtlikkuse ja kitsarinnalise arusaamatuse piirideni võib ulatada. Ei panda rõhku väliste vorminõuete, traditsioonide, välispidise kõlbuse ja kommete pääle, need välja arvatud, mida iseenesele on suudetud luua; vähemalt valitakse olemasolevast kommete ja kõlbuse kodeksist ainult need osad, mille küllalt sisulist kaaluvust ja tähtsust on. Kui aga kõlbuslikka tõdesid tunnustatakse, siis ollakse nende läbiviimises järjekindel ja vali võimatuseni, küsimata, kas see sisemiselt kõige väärtuslikumid tagajärgi suudab anda. Kõlbuse teenistusest võib mõnelgi korral *furor moralis* areneda.

Kõiki asju võetakse enamvähem puhassisuliselt, otsustatakse neid vähem mõistuse ja järelekaalumise, rohkem otsekohese tunde, inspiratsioonilise puhangu, otsekohese sümpaatia ja antipaatia, armastuse ja viha hoo mõju all, mõtlematagi seda milgi kombel varjata.**)

*) Et sõnal „diplomaatiline“ harilikus keeleteadvuses iseäraline „dõhn“ juures on, pean seda vähe seletama. Kohasema sõna puutel olen pidanud seda tarvitama mõistliku, rahuliku, taktilise, peenetundelise, auna ja häatahtliku läbikäimise märkimiseks nii hästi riikide, rahvaste, seisuste, klasside, erakondade, organisatsioonide ja asutuste kui ka üksikute isikute vahel. Diplomaatias sõna paremas mõttes puuduvad igatahes need „konksud“ ja muud sedalaadi abinõud, mida harilikult riikliku diplomaatia mõistega ühendatakse.

**) Eksiarvamistest hoiatamiseks pean tähendama, et hingelise ja poliitilise ehk sotsiaalse revolutsioonääri mõiste kaugeltki mitte kokku ei lange; viimase hingeelus võib mõnel korral väga palju diplomaatilisformaalist elementi peituda, mille reaalpoliitikas muidugi oma tähtsus on, kuna teisel poolt jälle revolutsioonilist mõtteviisi isikute juures võib leida, kel poliitilise revolutsioonilikkusega mingisugust tegemist pole. Kui praegusel usulise ükskõiksuse ja lovevuse ajal inimesi leidub, kes julgelt ja kindlalt omade traditsjonaalsete, koguni keskajalaadiliste usuliste vaadetega, tõsise ja sügava usulisele alusele rajatud kõlbusega meie ajal, meieseltskonnas tihkavad üles astuda, sellele koguni pühas vihas süüdistusi näkku visata, siis on see revolutsioonilikkus sisuliselt vahest rohkem väärt, kui pääliskaudne käremeeliste lõõksõnadega opereerimine; iseenesestki mõista, võib sotsiaalnegi käremeelus küllalt tõsirevolutsiooniline olla. Tõsirevolutsiooniline mõtteviis võib avalduda r a h v u s - k ä s i m u s e g i käsitusel ja mujalgi.

Revolutsioonilise hingelaadiga inimene on julge, omakasu-püüdmatu, otsekohene, järsk, aktiivne, teatava määrani korratu, muutlik, seda kõike nii hästi omis tegudes kui ka mõtetes ja tunnetes. Teaduses raiub ta uusi radu senni puudutamata mail (ta on üldse suur tõe armastaja, ka siis, kui see „ebapraktiline,“ vahest mõrugi on enesele ehk teistele), tegelikus elus algatab ta ettevõtteid, kihutab, propageerib, utopiseerib, võitleb, süüdistab, tülitseb, toob meelepaha nii hästi enesele kui teistelegi, enam-vähem piiratud arusaamise korral hoopis tühiste asjade pärast. Tõsisel, sügaval revolutsjonääril ei ole rahu enne surma ehk nii rasket närvilikkude üliväsimust, mis igasuguse tegevuse füüsiliselt võimatuks teeb. Oma sisemine, individuaalne elu jääb peaaegu alati väljaspoole sihitud püüete varju.

Kõiki neid hingeelulisi nähtusi kannab psühonärviline organisatsioon, milles on hingeliste jõudude kuhjumist, pingul olekut, milles on spontaanist, väljatungivat jõuküllust r o h k e m kui tagasihoidvid, korraldavid hingejõudusid.*) Sellest teatav närvlikkus, rahutus, enam-vähem korratu edasirühmamine, mis kõiki revolutsioonilisi hingi karakteriseerib.

Diplomaatilisformaalse hingelaadiga inimeste juures on aga psühonärviline organisatsioon teatava määrani esimese vastand: valitsevad korraldavid, koordineerivad ja tagasihoidvad jõud, kuna loov, spontaanne jõuküllus on väiksem, temperament nõrgem, kahvatum; halvemal korral on siin tegemist hingelise ja närvilise jõuetuse ja väsimusega, mis loomulikult „rahu armastab.“ Kõigest sellest järgneb teatud rahulikkus, karakteri kindlus, korralikkus niihästi mõtetes, tegudes, kui ka välimuses, kommetes ja ülesastumises. Ollakse kõige päält praktiline, ei ehitata õhulosse, ei looda utoopilisi unistusi, tuuakse tulevikule ainult nii palju ohvrid, kui seda korralikult ja rahulikult töötav mõistus kindlasti tarvilikuks peab. Pannakse isikulise elu pääle tarvilikkude ja mõnel korral sellest suurematki rõhku. Ei armastata ülepää mingit tormamist, lõhkumist, revolutsiooni, vaid katsutakse diplomaatiliselt vahakordi loomulikud tasakaalus hoida, rahulikult ehitada, ilma laiemä sõnategemiseta ja agitatsioonita. Ollakse teatava määrani „vanameelne“ ka kõige

*) Siin kohal peaks meele tuletama; et hingeline enesevalitsemine s. o. mõistuse ülivõim tundmuste, tähtmise ja teatava määrani kehaliste funktsioonidegi kohta on õigusepoolest õhe tugevama pääaju osa ülivõim teiste pääajuosade ja kogu närvikava kohta (prof. A. Forel).

uuema ja käremeelsema ilmavaate poolehoidjana.*) Teaduses ei avata laiemid, julgemid, oma uudusega ja ootamattusega üllatavad põhivaateid, vaid korraldatakse harilikult varemini kogutud kaootilist materjaali ja revolutsiooniliste päade hooletult heidetud uusi mõtteid ja põhivaateid mingisuguseks orgaaniliseks üksuseks, mida muidugi enam-vähem iseseisvate, kuid siiski ettevaatlikult ja korralikult tuletatud loogiliste järeldustega valgustatakse. Kõik on korralik, loogiline, eruditsiooniline, puudub põletav, revolutsiooniline inspiratsioon, mis oma olemuse tõttu kõik olevad välised vormid ja kavad lõhub, ise enese jaoks uued loob.**)

Kumb hingeelulaad pärastises elus suurema protsendi filistrid, soojapesamehi annab, on raske ütelda; filisterlikkusse näivad mõlemalt poolt langevat pääliskaudsed karakterid, kuna tõsisemad loomused on mõlemalt poolt enam-vähem eneseohverdusvõimelised.

Ei tarvitse iseäralikult toonitada, et esimesena kirjeldatud hingelaad üliõpilasseltsidele omasem, teine korporatsioonidele. Omas puhtas kujus esinevad aga need temperamendid siiski võrdlemisi harva, kuna nii hästi üliõpilasseltside kui ka korporatsioonide suurem mass esitab meile väljakujunematuid sega-

*) Kõik see on võinudgi põhjust anda selleks, et meie korporatsioon on võidud poliitilise alalhoidlikkuse ja ühiskondliku eraldumise püüde avaldusteks tembeldada (Postimees nr 90, 1907 a). Teatava määran on see ju õige, iseäranis nende korporatsioonide kohta, kes teatavate üksikute isikute ümber on rühmitunud. Kuid siingi liidab psühholoogiline sugulus väiksemad kristallid keskkristallide ümber, kuna korporatsioonide liikmed seltside omist oma ühiskondliku kuuluvuse poolest vist väga palju lahku ei lähe: meie tuleme pea kõik kas talutarest ehk keskseisusest (v. Eesti üliõpilasnoorsugu arvudes, Ül. Leht nr. 5 1914 a.). Seda küsimust võiks igatahes selgitada võrdlev ankeet üksikuis üliõpilasseltsides ja korporatsioonides. Täheandan lõpuks ainult, et ka poliitiliste kärémeeliste ja vanameeliste read teatava määran samasuguse psühholoogilise valiku tõttu täienevad; tuletaksin ainult meeles, et nii mitmedgi töörahva liikumise juhid ja sotsialismi teoreetikud oma ühiskondlikusseisukoha poolest kodanlased olid. Pean koguni sedagi tõenäitlikuks, et iga klass ise oma olude kohase hingelaadi kasvatab, võõrad, sulamatud elemendid enesest elimineerib, kohasemid, sulavamid elemente feistestki klassidest enesse tõmbab.

Sellega seetub, vähemalt osalt, üksikute isikute tõus proletariaadist ja keskseisusest „ülespoole,“ või jälle tagasi valgumine „alla poole;“ muidugi mängivad viimasil juhtumisel suurt osa praeguse ühiskonnakorra teatava määran tingitud majanduslikud ebaõnnestumised, mis aga siiski katastroofe kannatanute kohta teatavid psühholoogi isid eeldusi oetavad.

**) Psühholoogiliselt ei saa eitada isesuguse tagasihoidliku, diskreedid, ütleksin teatava määran formaalse, kontemplatoorilise inspiratsiooni olemasolugi. Tegelikus elus esineb see aga harva.

tüüpe, millel mõnel korral koguni eitavadgi jooned ei puudu. — Üliõpilaste siirdumisi seltsidest korporatsioonidesse ja ümberpöörduvalt vaadeldes jõuab otsusele, et siin inimestega tege-
mist on, kes esialgu oma õige koha valimises olid eksinud: on võimatu, et tõsirevolutsiooniline vaim korporatsiooni raamidesse mahuks; samuti on võimatu, er korporandi eestkätt korraarmastaja hing mõne võrdlemisi aaterikka, kuid korralageda seltsi õhkkonnas rahuldust leiaks.*)

Oleks naiivne katse üht hingelaadi ülistama, teist laitma hakata, sest oma normaalse temperamendi, pärivuse kaudu saadud vaimlise oleku eest ei ole keegi ise vastutav (küll aga teatava määraneni oma temperamendi rikete eest).

Omas puhtas kujus on mõlemad hingelaadid kõrgeväärtuslikud, nii hästi ennast ohverdav, julge, väsimatu, järjekindel, omakasupüüdmatu, avara ilmavaatega ja arusaamisega, tuld ja sädemeid pilduv kirgline tuleviku nimel võitleja, kui ka laia ulatusega organisatooriline geenius, kes kultuuravõitluse aluspõhja oma väsimatu üksikasjalise korraldustööga kindlustab, asjatunni kokkupõrkeid ja murdumisi oma diplomaatilise osavusega eemale hoiab, tarvilikkude, möödapääsmatute kokkupõrgete teravust vähendab, nende destrueerivat mõju katsub kõrvaldada; inimliku täiuse saavutamatu ideaal oleks muidugi mõlema hingelaadi integraalne süntees ühes isikus. Omas väärikujus, pilkepildis on aga kumbgi hingelaad vastik, niihästi piiratud, kuid jäme ja toores, vägivaldsusse, rusikapoliitikasse kalduv, lööksõnadega vehklev „käremeelsus“, kui samuti piiratud, inspektori kalduvustega ja puruvanameeliste vaadetega formalism, ka au, kõlbuse ja töö küsimusis.

Samuti oleks asjata teoreetiliselt hakata kindlaks määrama, kumb hingelaad on kaaluvam hingeliste jõudude poolest, produktiivsem, seega väärtuslikum. Siingi oleneb kõik üksikuisest vaadeldavist isikuist. Teoreetiliselt võib aga järgmised vahekorrad üles seada: on seltsiliikmel ja korporandil ühesuurune hingeliste jõudude impulsipotents, siis peab korporant teguvõimsam olema, sest ta korraldavate hingejõudude potents on kõrgem. On aga viimane ühekõrgune, siis peab seltsiliige pro-

*) Siin peab muidugi silmas pidama, et jutt on Eesti üliõpilasseltsidest ja korporatsioonidest praegusel ajal. Mõnikümmend aastat tagasi, EÜS:is algatatud „Vironia“ ja hiljemini „Fraternitas Viliensise“ aegu oli see vahekord otse ümberpöörduv: korporatsiooni asutamine oli tol korral nii revolutsiooniline samm, et rahulikuma seltsiliikmed tarvilikuks pidasid sellest kõrvalt hoiduda.

duktiivsem olema, sest ta hingeliste jõudude impulsipotents on korporandi omast kõrgem.

III.

Eespool katsusin kindlaks määrata, missugune hingelaad viib üliõpilasi seltsidesse ja korporatsioonidesse. Üliõpilaste eneste teadvuses ei esine aga see vahe mitte nii selgelt markeerituna: käiakse pigemini mingi ebamäärase instinkti, eelkalduvuse ehk eelsümpaatia järele, peetakse valiku puhul teatavad üksikasju ja nende kompleksi silmas, mida muidugi oma hingelaadi kohaselt hinnatakse. Nende õige tihti määravate üksikasjade vaatlemiseks esitaksin omalt poolt järgmise kava, teades selle ebatäielikkust, sest elava isiku, samuti organisatsioonigi huvidepiiri on võimatu mingi valemissse sulgeda:

1. Teaduslikud huvid.
2. Rahvuskultuurilised ja ühiselulised huvid.
3. Esteetilised huvid.
4. Seltskondlikud huvid.
5. Kehaline ja vaimline enesekasvatus.
6. Lõbuvõimalused.

Vaatleme nüüd, kuhu viib üksikute huvide ülekaal meie üliõpilasi, kus leitakse neile kõige paremini rahuldust.

Mis teaduslikkusesse huvidesse — üliõpilaste elu keskväärtsusse — puutub, siis on seltsid selles mõttes palju paremas seisukorras, kui korporatsioonid, juba oma liigete rohkuse poolest, mis võimaldab teaduslikku erinemist, kõrgema teadusliku temperatuuriga keskpunktide tekkimist; loomulikult tõmbavad need järjest uusi üliõpilasi juure, kel on intellektuaalseid andeid, kes asetavad teaduse esimesele seisukohale.

Teaduslikkude huvide seisukohalt suudab ka väike üliõpilaselts rohkem korda saata, kui korporatsioon. Häaks näituseks selles mõttes on juba varemini B. Linde poolt toodud „Ühendus.“

Ei taha aga siiski seda võimalust eitada, et ka korporatsioonides tõsisel, laia eruditsiooniga teadusmehi võiks kasvada.*)

*) Teaduslikkude huvide edendamise seisukohalt oleks tarvilik ja otstarbekohane, et meil sellekohased organisatsioonide vahelised huvide rühmad tekiksid; neis võiks teaduslik temperatuur igatahes palju kõrgema leetõusta; kui üksikute seltside teaduslikuis osakonnis, mille asutamine vähemal organisatsioonides on koguni füüsiliselt võimatu. Küsimus oleks igatahes väärt põhjalikumalt läbiarutamist ja tegevikku elusse viimist.

Mis rahvuskultuuralistesse ja ühiselulistesse huvidesse puutub, siis on korporatsioonid omas üleüldsuses siingi teisel kohal, olgugi et meie noorem korporatsioon sel alal teatavat agarust näitab. See seletub ühelt poolt „Ugala“ kokkuseadest, mis on eliitelement „Fraternitas Esticist“, teiselt poolt aga tungist oma eraldumist kõlbuslikult õigustada, vahet enese ja oma emakorporatsiooni vahel võimalikult teravasti esile tuua. See on aga siiski pigemini erand üleüldisest reeglist, kuna meie korporatsioonide suurem hulk igatahes rahvuskultuuralistest huvidest vähem osa võtab, kui meie üliõpilasseltsid, kes ka omale ideaalile tegude mõttes küllalt lähidale pole jõudnud. Olen ilusaid sõnu rahvuskultuuraliste püüete kohta kõigi meie korporatsioonide edustajailt kuulnud, „Fraternitas Estica’gi“ poolt. Kui nende sõnadega r o h k e m t e g u s i d kaasas käiks!

Mis iseteadlikumisse, teaduslikumisse ühiselulistesse huvidesse, ühiskondlikku mõtlemisse puutub meie korporatsioonides, siis võib siin eksimatult ainult seda öelda, et sest väljaspoole korporatsjoone pea midagi pole kuulda, arvatavasti sisse poole ka mitte palju. Poliitilise mõtlemise kasvatus, poliitilise ja ühiselulise ilmavaate kujunemise mõttes pole meie korporatsioonid igatahes palju korda saatnud*), kuna mõned üliõpilasseltsid selles mõttes vahest ehk liiga kirglikud ja selle tõttu liiga kivinenult dogmaatilised on olnud. See aeg on aga juba läinud — järele on jäänud tõsisem ja järelekaaluvam huvitus rahvus- ja sotsiaalpoliitiliste küsimuste kohta meie käremeelsemis üliõpilasseltsides.

Võiks siiski mõne enam-vähem tõenäitliku oletuse teha meie korporatsioonide, poliitilise värvi kohta. Kindel on, et neis punast elementi minimaalses määras leidub, vahest mitte sugugi; selle vastand, must element ei esine vähemalt kõigis korporatsioonides, kui see üleüldse esinebgi, mille kohta vähemalt nende ridade kirjutajal praegu raske on kummutamatu väitega esineda. Mis aga kõigile korporatsioonidele teatava tooni annab, on s i n i m u s t - v a l g e, mis mõnel korral õige eredana silmi heitub, teisel puhul aga halli ebamäärasusse ähvardab sulada. On pahe- matki oletatud, kuid see on jällegi suurelt osalt faktidega vahest

*) Ainaks õrnaks lubamiseks sel alal oleks senni J. Kotkase „edufilosoofia“, mida aga autor peaks korporatsiooniküsimusest eraldama ja iseseisva t käsitlema. Siis suudaks see vahest — sügavamalt läbimõelduna, põhjalikumalt ja sisulisemalt, vähem formaalselt käsitleduna mingisugust ettevüst tekitada meie filosoofilises mõtteilmas.

minimaalsel määral põhjendatud ehk koguni põhjendamatu oletus, milliste poolest me ju nii „rikkad“ oleme.

Üleüldiselt peab aga siiski tõeks tunnistama, et paremategi korporantide juures naiivivõitu teadmattust võib leida ühiskondlispoliitiliste huvide poolest, mida muidugi seletatakse teaduslikkude erihuvide ülekaaluga; viimane asjaolu ei näi aga seltsidel palju poliitilise ja ühiskondliku ilmavaate kujunemist takistavat; seletub see seltsiliigete sotsiaalselt teatava määrani hergemast südame-tunnistusest ja kogu seltside õhkkonnast, mis sotsiaalsetest ja poliitilistest huvidest rohkem läbiimbununa üksikuid isikuid märkamatulgi kombel poliitiliselt ja ühiskondlikult kasvatab. See on seltsidel igatahes suur plus korporatsioonidega võrreldes.

Meie üliõpilaste rahvuskultuuralistest ja ühiselulistest huvidest kõneldes peame üliõpilasseltsi ja korporatsjoone vaatlema kui vahelülisid, mille kaudu noor akadeemia kodanik enesele meie avalikus elus koha leiab. Selts ehk korporatsioon istutab omisse liigetesse kõige päält teatava rahvuskultuuralse ideoloogia, mille sügavus, varjundus, laad oleneb seltsi ehk korporatsiooni vaimlisest füsiognoomiast. Teiseks loob selts ehk korporatsioon teatavad reaalsed sidemed terve hulga meie tulevaste hariduskandjate vahel, moodustab nii mingi võitlusrinna, mida teatud aated enam ehk vähem soojendavad; nende kõrval pole aga praktilisedgi „kohasaamise“ huvid, protektoraat jne. alati mitte viimasel kohal, mille tõttu terve rida väiksemid „võitlusi“ võib tekkida eri korralduste, iseäranis korporatsioonide ja seltside vahel: igaüks neist sooviks hääle meelele, et tema „võrk“ üle kodumaa küllalt tihe oleks.

Kuigi need korraldused on tihti võistlevas seisukohas, nii siis päält näha vastolus. teenivad nad ometi ühiseid rahvuskultuuralisi ideaale, olgugi, et arusaamine neist võib teatava määrani lahku minna. Tähtis on siin iseäranis ühistunde, solidariteedi laad ja tugevus üksikuis organisatsioonides. Selle vastu ei vaidle vist keegi, et see korporatsioonides palju intiimsem, reaalsem, tugevam ja püsivam on, kui üliõpilasseltsides, kus nende suuruse ja aatelise mitmekesisuse paratamatuna kaasnähtusena hõredam, abstraktim, jahedam solidariteet valitseb; tihedamaks, soojemaks võib see minna ainult üksikute vähemate rühmade ja üksikute isikute vahel. See on üliõpilasseltside e i t a v külg, millel siiski see paremus, et ta hergemid rahustamata jättes sunnib neid t i h e d a m i n i liituma üleüldistesse huvidesse, kui korporatsioonilise enam-vähem rahustava solidariteedi õhkkond, mis väljaspoole sihitud huvide tarvilikkust vähendab.

Kumb korraldustüüp selleski mõttes väärtuslikum, on raske ütelda: siingi oleneb asi üksikute isikute hingelisest nõudeist. Kuna ühele konkreetne, olgugi kitsas solidariteet elavate inimestega hingelaadi kohane on, kultiveerivad teised jälle puhastabstrakti solidariteeti rahvuse, klassi ehk äärmisel korral kogu inimkonna vastu, ainult mõtteliste abstraktsioonidega opereerides (mis ju intellektuaalseid inimesi võivad teatava määranis „soojendada“), mille tõttu ka kogu solidariteeditunne abstraktsiks, millekski hõljuvaks, vormituks, tabamatuks peab jääma. Solidariteeditunne on mingisugune psüühiline gravitatsioon, näib koguni teataval moel füüsilise gravitatsiooni seadustele alla anduvat: mida kitsam selle avaldumisala, lähidamad selle objektid, seda intensiivsem, konkreedim tunne. Suurt, sügavat, tõsist inimkonna armastust jätkub ainult üksikuil suurvaimudel, mitte aga nende leegionil, kes end „põhjusmõttelikult“ kosmopoliitideks kuulutavad, seega ennast teatava määranis rahvusliku solidariteedi kohustustest vabastavad. —

Esteetiliste huvide, iseäranis välimusse puutuvate poolest pakub korporatsioon nähtavasti rohkem, kui üliõpilasseltsid, kuna aga sisemise esteetilise ilmavaate poolest üliõpilasseltside eliit korporantide samasugusest eliidist vist mitte maha ei jää.*) Vahest enam, kui sisemine estetitsism, tõmbavad aga värvimüts ja värvilint korporatsioonidesse isikuid, kellele nendega harilikult ühendavad traditsioonid vastumeelt pole, — ehk kes nendega spetsiifilisi saksaburshilisi traditsioone mitte ei ühenda, vähemalt täiel määral. Et teatav osa meie üliõpilaskonnast värvimütsi selle spetsiifilisest „lõhnast“ omas teadvuses suudab desinfitseerida, teine osa meie üliõpilasi aga seda mitte ei suuda ega taha, sellestki ei saa kumbagi poolt süüdistada ega kaitsta: siingi avaldub teatav väikene differentsiaalne vahe meie üliõpilaskonnas, mida võib ainult konstateerida. Nõudma peab ainult seda, et värvimütsiga kaasa toodud ja toodavad Balti Saksa burshide ebakaldused kaoksid. Et vähemalt osa meie korporatsioonidest neist teatava määranis on vabanenud, selle tõeasja juures on võimatu kahelda. Kummutamatu on aga seegi väide, et see vabanemisprotsess senni veel täielik pole olnud. Üks meie korporatsioonide reaalsetest arenemisvõimalustest peitubgi selle vabanemiskäigu lõpule viimises.

*) Teatav esteetiliste huvide ülekaal korporatsioonides on muidugi ühenduses eelpool käsitatud formaalse hingelaadiga. Et aga formaalne element on määratumat osa etendanud, kõigi aegade filosoofilises ja teaduslikus mõtlemises, kõnelemata kunstidest, see tohiks lugiljail küllalt tuttav olla.

Seltskondlikuis huvides valitseb korporatsioon samasugune välisuse prioriteet: peenemad kombed, ülesastumine, formaalne aumõiste jne. on korporantidele igatahes omasem, kui seltsiliigetele. Siingi võib mõnel korral koguni üliarenenud formalismi kultust märgata, mis koguni sisuliku aumehelikkuse vastu võib käia: ohverdatakse välise „korrektsuse“ päästmiseks osa mehelikust sisemisest otsekoheusest, mis oma väärtust mitte väiklaste kinnikatmistega ei taha enese südame-tunnistuse ees ega teiste silmis üleval pidada. Peab kahjuks vist sedagi oletama, et teatav, olgugi väike osa meie üliõpilaskonnast suurejoonelise mehelikkuseni üleüldse pole suutnud väljaareneadagi; see kurb defekt on loomulikus oludes vähem silmi torkav, kuid avaldub seda teravamini siis, kui satutakse raskemisse, väljapääsmatumisse olukordadesse. Vahest ei puudu siingi igasugused arenemisvõimalused tulevikus.

Korporantide seltskondlikka huvisid karakteriseerib suuremal hulgal juhtumisi veel teatud kinnisus, suletud olek: kardetakse avalikkuse kontrolli, mitte ainult selle pärast, et sügavid sisemisi väärtusi tahetakse võhikutelt varjata, sest need on juba oma olemuse poolest neilt varjatud, kelles nad vastukõla ei leia. Ei, vaid põhjus on siin harilikult lihtsam: mitte sublimiimad hingeelu avaldused ei nõua varjavat katet, vaid hoopis igapäevased asjad, mis harilikku surelikku poolt põhjendatud hukkamõistmist leiaksid. Ühelt poolt mõjub siin veel kaasa sakstelt päritud traditsioon, teiselt poolt meie oma lähema mineviku poliitilised mälestused.

Täie ägedusega peab protesteerima sellele vaatele, et mitteüliõpilasi samas määras aumeesteks ei taheta pidada, nagu üliõpilasi. Seda vaadet on „Sakala“ mitmel korral avaldanud;*) see vaade on võinud mõne aatelisemagi korporandi juures vastukaja leida, sest „enne kellegi aumeheks pidamist peab inimest tundma!“ Oma imelikkuse juures on see vaade huvitav segu sulaeestilisest pahaoletamisest teiste kohta (millel oma ajalooline ja psühholoogiline alus ei puudu) ja feodaalsest seisuse või kastipsühholoogiast, mis näit. Balti sakste juures loomulik ja arusaadav oli. See halvab aga meil tegevust avaramil alul, sest millalgi ei või ju mõne „mitteaumehega“ kokku-

*) Tuletame meele G. Adamsoni asja ja seda, et Sakala liige V. EÜS-i liikmelt R:lt väljakuuse vastu võtmata jättis, sest ta „ei teadnud, kas R. oli üliõpilane ja EÜS-i liige.“ („Sakala“ kiri ÜL. Lehes nr. 7—8 1914 a.).

puutumise eest kindlustatud ollal*) Ühtlasi aitab see tugevasti meie nii kui nii rikutud avaliku elu õhkkonda kihvtitada. Ise- eneste vastu usaldust soovides peame ka teisi *a priori* usaldama, oma usaldust ainult siis keelma, kui selleks küllalt mõjuvad põhjused on. See oleks õige vahekord rahva ja üliõpilaskonna vahel, mille põhjal vastastikkused huvid ja sumpaatid võiksid tekkida.

Mis enese kasvatusse puutub, siis on siin raske võrdlevat otsust anda. Võib ju olla mõni üksik selts ja korporatsioon, kus tõesti teatava määran spartaanlist vaimu leidub, kuid suuremas hulgas seltsides ja korporatsioonides näib asi selle poolest nõrk olevat. Ei ole vist liialdatud väide, et kõlbuslik lodevus mõne ande meil lihtsalt ära on hävitanud, kõnelemata sellest, kui palju nii hästi seltsiliikmed kui ka korporandid enese kehalisest ja hingelisest värskusest on pidanud kaotama küllalt tugevate enesekasvatustraditsioonide ja kõlbusliku tagasihoidlikkuse puudumise tõttu. See seletabgi teatava määran meie üliõpilaskonnas valitseva vaimlise potentsi madalust, temperamendi nõrkust ja kahvatust. Parandust on siin igal pool vaja, mitte mingi teoreetilise moraali, vaid reaalse kehaliste ja hingeliste jõudude tervise, värskuse ja külluse nimel; seda nõuab meilt meie oma isikuline, ühtlasi kogu meie rahva tulevik.

Enesekasvatuse käsitlemise puhul tahaksin korporantismi ideoloogidele soovitada, et nad korporatsioonide „sisemist inimest kasvatavat mõju“ lähemalt karakteriseeriks, kuna see alameie korporatsioonide mõttes suurele hulgale seltsiliigetele on igatahes *terra incognita*.

Kui vahest enesekasvatusaade vähemal määral noori üliõpilasi seltsidesse ehk korporatsioonidesse juhib, siis seda enam lõbuvõimalused. Vist suurem osa korporantegi ei salga seda, et nad selles mõttes seltsid „üle löövad,“ olgugi et viimaseidgi „süütumiks“ ei saa pidada. Korporatsioonide „eksimised“ (ma ei üleüldista oma väidet selleski mõttes) näivad aga igatahes enam harilikumad olevat, enam korraldatud, enam välimusega imponeerivad — ja see annabgi mõnele korporatsjoo-

*) Mäletan, kuidas ühelt üliõpilasfehahelisest Soome keele kursusest „Sakala“ poolt selle pärast osa ei võetud, et „kokkupõrkeid“ kardeti; vähemalt põhjendati kursustelt ära jäämist sellega, „Sakala“ seisukohalt vaadates igatahes väga autoriteetlikult poolt.

nile ses mõttes prioriteedi üliõpilasseltsidega võrreldes.**) Selle prioriteedi kaotamises peitub üks konkreetne võimalus meie korporatsioonide reaalse arenemisvõime avaldumiseks.

IV.

Meie Eesti avalikus elus on nii hästi revolutsioonilisaktiivne kui ka diplomaatilisformaalne vool esinenud.***) Esimene neist on varemingi kaugelt ülekaaluvam olnud, Jakobsoni „Sakalast“ alates, ja on seda praegugi, olgugi et „Postimees“ selle voolu küllalt tüübiline edustaja pole. Sel revolutsioonilise elemendi ülekaalul on pääle omade kahtlemata eitamatute hääde külgede ka oma halb külg olnud: see on aidanud meie rahva nii kui nii haiglast, närvilikku ja ebasotsiaalset hingelaadi (mineviku pärandus!) veel rohkem kihvtitada, on tekitanud veel rohkem kibedust, sisuliselt põhjendamatuid lahkpuudeid, kuna asjalikult põhjendatud lahkuminekul üleliiga terava kaju omandasid. Kõgu meie ühiskondliku erinemise protsess oleks võinud minna loomulikumalt ja rahulikumalt, vähema energiakulutusega, kui meie avalikus elus mõlemad voolud, õigemini mõlema hingelaadiga inimesed teatava määranil oleksid käsikäes käinud. Vahest loob meile tulevik niisuguse rahvuskultuuriliste jõudude sünteesi,***) vahest on meie üliõpilaskonna ühinemine teatavis asjus, teatav vastastikkune arusaada tahtmine, primitiiviste bioloogiliste võõrastusinstinktidel järkjärguline võitmine kõrgemate, üleüldisemate huvide ja püüete nimel esimene õrn lubamine selles sihis, mis kogu meie rahvast kõigi ta üksikute kihtidega peab lähemale viima kultuuratäiusele. Et see vastastikkune lähinemisprotsess meie üliõpilaskonnas siiski ilma hõõrumisteta ja võib olla valusategi kokkupõrgeteta edasi

*) Eksiarvamistest hoidmiseks tähendan, et lõbude vastu üldse vähevalt kellelgi midagi võib olla. On ju täiest südamest lõbusolek teatav psühhofüsioloogiline väärtus, jõukülluse näitaja; päälegi karakteriseerib lõbustusmood kõige tabavamalt hingelist arenemisastet. Jga lõbu on nii kaugele lubatud, kui see inimese kõigi jõudude arenemist edasi viib, virgutab, elustab, midagi hävitamata. Järjekindel hedonism eeldab igatahes tarvilikku tagasihoidlikkust lõbude maitsemisel, sest ainult siis jäävad need lõbudeks selle sõna kõige paremas mõttes.

***) Huvitav olekski katse vaadelda kogu Eesti iseteadlikkuse ajalugu nende kahe voolu enesekeskise suhte seisukohalt; see viiks aga meid praegusel korral meie otsekohesest ülesandest liiga kaugele.

****) Selle all ärgu mõeldagu mitte mingisugust müstilist „ühe mütsi alla kogumist“ — niisuguste unistuste ajal on ammu läinud — vaid reaalist solidariteeti ja ühist tegevust teatavis küsimusis, kõigile erakondadele ühiselt maksva rahvuskultuurilise minimaalprogrammi piires, mille kohta kokkuleppimise võimalus igatahes õhus tundub.

ei arene, on täitsa loomulik. Meil, tõusikuil nii hästi rahvuskultuurilises kui ka ühiskondlikus mõttes, on ju senni veel nii vähe laiemat arusaamist nende voolude ja püüete kohta, mis väljaspool meie isikut ehk meie kõige lähemate mõtteosaliste rühma; kaugemal seisjate kohta tuntakse ainult instinktiivist usaldamattust, ollakse neilt valmis mõnelgi korral kõike muud lootma kui hääd. Kui palju see joon praegu üliõpilasseltsidele on rohkem omane, kui korporatsioonidele, on raske eksimatult ütelda. Kindel on aga, et vähe põhjendatud ja umbkaudne vastastikkune usaldamattus kord „ära kulub“ ja kaob, kui takistus edaspidises arenemiskäigus.

Kõigi eelolevate harutuste põhjal tuleme järgmisele lõppotsusele: nii hästi üliõpilasseltside kui ka korporatsioonide olemasolu on sisemiselt küllalt põhjendatud, sellekohaste bioloogiliste elementide olemasoluga meie üliõpilaskonnas. Küsimus võib olla ainult nende elementide arvulise suhte kohta, mis praegu 5:1 või 6:1 näib olevat. Kas, kuidas ja missugustel mõjudel see suhe tulevikus muutub, seda on võimatu ette näha; pääle arvulise suhte muutumise peaks ka sisuline sarnastumine teatava määraneni aset leidma.

Üliõpilasseltsid ja korporatsioonid on aga omalt poolt kohustatud omale olemasolule võimalikult rohkem siset ja väertust andma, järjest arenema ja täienema, puudusi ja ebanähtusi kõrvaldades. Ei teeks viga, kui mõnda meie formalismi ja saksa-pärastesse kommetesse tarduma kalduvat, kitsaste huvidega ja silmaringiga korporatsiooni revolutsioneeritaks — teatava määraneni oleks seda kõigile korporatsioonidele vaja. Samuti poleks paha seegi, kui meie üliõpilasseltsidele teatava määraneni korporatsioonilist distsipliini, takti ja tolerantsi õpetataks. Et siin avalik arvustamine, vigade ja nende paranduste näitamine, põhjusmõtete ja ülesannete selgitamine palju kasu toob, nii hästi korporatsioonidele kui üliõpilasseltsidelegi, *) peaks igäihele arusaadav olema, kes ei karda õhupuhastust ega värskendavid tuuli.

V. Ernits.

*) Peabgi tähendama, et üliõpilasseltside puuduste kohta senni ÜL. Lehes võrdlemist vähe on sõna võetud. See seletub siit, et seltsiliikmed osalt iseennast arvustada ei suuda — sest see oleb juba teatavat „iseenesest üleolekut,“ mis mitte iga mehe asi pole — osalt ei taha, teatava määraneni samuti ja samul põhjusil avalikkust kardavad kui korporandidgi; vihmased on aga senni ennast kaitsva seisukohal olnud, mis osalt seletab kõrvale hoidumist agressiivistest teoreetilistest tormijooksudest üliõpilasseltside vastu. Peab muidugi sedagi silmas pidama, et jämedajooneline sõjakus korporatsioonidele üleüldse võõram näib olevat, kui üliõpilasseltsidele, — erandid siingi väljaarvatud.

T. üliõpilaskonna tähtsam ülesanne.

Tärgav värske hoog kohustab meid kaugemale ulatavid ülesandeid seadma.

Ei jatku meile organiseerumise küsimustest, ega vaidlustest ühe ehk teise tüübilise organisatsiooni paremustest, kui aeg ise ja meie sisemine arenemisjärk käskivalt Eesti üliõpilase üleüldise hingeelulise kujunemise küsimuse seavad.

Sisemine kujunemisprotsess otsustab aga juba ise siis kõik korraldamise tülid ja määrab ka sel alal lähemad ülesanded.

S i h i k s on ju ainult kõik kõrge ja hää, a l u s e k s peame aga teadusliku huvi võtma, sest kui meil korda läheb tärgava noore vaimustuse pinnal erksat vaimlist põnevust luua, siis oleme sellega ka omad eetilised probleemid otsustanud ja väärikujunemised ka sel alal kõrvaldanud.

On ju teaduslik huvi, n ä l g ja j a n u t õ e ja õ i g u s e järele, kui emotsjonaalne protsess *sui generis*, suure s u b l i m e e r i v a jõuga (Petražický, Ülikool ja teadus, Emotsjonaalse hingeteaduse algjooned jne.), ja miks ei peaks tema siis ka meie pääle t õ s t v a l t mõjuma?...

Päälegi, kui meie neile huvidele järele läheme, mis meil praegu eelvalitseval kohal?...

Kui meie kõige lähemasse osasaamisse oma maa ja rahva saatusega ning tulevikuvaadetega astume?...

Siis tekib probleemiderikas õhkkond, mis mehi saab kasvatama, kes julgevad tahta ja oskavad täita.

Kujutame ette, et meie kõik oma seltskonna arenemislugu ja Eesti rahva lühikest kultuuraajalugu h u v i t u s e g a võime kuulata.

* Kujutame ette, et meil oma mees — kas või eradotsent — Balti ajalugu loeb; et tema sõnus kodumaa kurb ja suur minevik elu omandab; et t õ d e elavis piltides hingesse tungib ja küsimusi äratav; et sotsioloogilised ja kultuuriloolised ekskursid meile o m a k o d u m a a ja rahva mineviku kaudu vaateid iuimkonna elumõllu avavad....

Kujutame ette, et Balti õigusolusid ja nende saamislugu oma mees kujutab, kelle t õ e l e p ü h i t s e t u d sõna sellesama kolmanda kõite ja talurahva seadused elusse äratav, nii et nemad meie ees voolavad, kui põnev kultuurilooline romaan; et tema meis ekskurside kaudu ärataks sotsioloogilisi probleeme, küsimusi, — mis jõud inimkonna edu määravad, edendavad ja

takistavad, — miks Roomas nõnda, Saksamaal teisiti, uuem aeg aga iseviisil küsimused lahendab, — palju mõjuvad seisuste ja klasside huvid ja mis tähendab ajaiooline inerts jne.; — et tema näitaks, missugust „keskmist inimest“ ja missugust rahva majanduse järku Balti õigusolud eeldavad, ja kui kaugelt see psüholoogiline ja majanduslik tüüp meie ajavaimule ja oludele vastab; — et tema õpetaks meid iga paragrahvi taha, tema allikatesse vaatama ja kõiki neid väikseid ja suuri valesid ja võltsimisi tundma, mis ühisel jõul teinud, et prof. Erdmann meie õigusolude kiituseks (!) ütelda võis: „Mingisugused minutilised vaimustuskired ei avaldunud temas, mitte vähematgi püüdmist rõhute huvide kaitseks. . .“

Kui kuulaksime valitsemisõiguse või mõne teise distsipliini all Balti rahvakooli ajalugu, omavalitsuse ajalugu ja korraldust meil ja mujal, tervishoiu ülesandeid ja korraldust jne. . .

Kui kuulaksime ühistegevuse ajalugu ja tulevikuvaateid ja meie maa ning rahva majandusliku plaani kavatsusi. . .

Kas meie siis tõesti ei tõuseks sisemiselt, ja kas siis tõesti viivitaksid ilmumiseга huvitus kogu maa ja rahva saatuse vastu ja erk anduvus uuema aja vooludele ja vaimuliikumistele?! . .

Need võimalused peame meie looma. Meie peame omad jõud kokku võtma ja ka „üle jõu“ suutma! Meie peame vaimlise elevuse looma, mis kõiki kaasa kisuks ja mis igale ühele valminud aatelised motiivid ulataks igapäisuse kalduvustele konkurentideks.

Osakonnad üliõpilaste organisatsioonides peavad ühistöötamise tee leidma, et vabas vastastikkuses mõtetevahetuses probleemide ja sihtiderikast õhkkonda luua.

Ükski pieteedirikas lahkpüüdeline konservatism ei ole küllalt püha, et t e m a n i m e l seda tõusvat protsessi takistada.

Ükski osaline ühinemise platform ei ole küllalt t õ s i n e selle liikumisega konkureerimiseks. Ka mitte uuem Eesti korporatsioonide edustuskonvent, mille asutamise kohta jutud liikumas.

* * *

Ja kuigi siis tulevikus peaks nii kujunema, et kõik need dotsendid ja eradotsendid Balti olude üle ainult Kaasanis, Tomskis või mujal lugeda võivad, siis peame ka kitsamal alusel, aga veel lähemas ühenduses ühe teiseга, oma seltskonna jõul asja läbi viima.

Kui leidub meil võimalusi karjakasvatuse edendajate ülespidamiseks, materjaalide kogumise büroode asutamiseks ja ka-

vatsuste sepitsejate jaoks sinekuure, siis peab ka võimalik olema T: s mõnda meest üleval pidada, kes oma teadusliku tõearmastuse ja temperamendi üliõpilaskonna ühiste teadusosakondade töö elustamiseks ja juhatamiseks pühendaksid. Põle me siis v a k a a l l, a g a p õ l e m e s i i s k i !

Tähtis on algus. Järje loob siis juba meie oma kultuuriline tõus, muulaste ühistunne ja Vene rahvameeliste ringkondade erk õiglustunne. Siis võime aga kitsalt algatatud tööd laiemal alusel jätkata.

Karl Preisberg.

Vastuseks J. Kotkasele.

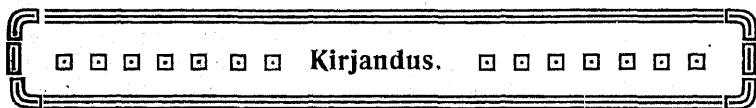
„Tartu Päevalehes“ nr. 154, 1914 avaldasin ma vastuseks J. Kotkase sibulapõldude luule artikli pääle (Ül. L. 3—4) kirjutuse, kas ma enam pilgates tema poolt ülesleitud Lääne kultuura kandjate kultuura pääle vaatasin. Nüüd süüdistab mind J. Kotkas tõeasjadega hoolimatus ümberkäimises (Ü. L. nr. 5), mille pääle tahes ehk tahtmata tuleb lühidalt vastata.

Iseäralisena trumbina toob J. Kotkas ette T. õigusteaduse fakulteedi dekaani ja ametnikkude tõenduse, nagu ei oleks minul kuidagi võimalik olnud üliõpilaste edasijõudmise kohta fakulteedist teateid saada. Ma kirjutasin omas artiklis, et teateid juhuslikult sain. Juhus on niisugune sündmus, mida inimesed mitte ette ära näha ei või, nii siis ka ei herra dekaan ega fakulteedi ametnikud. Kas õiguse või ülekohtuga, ma võisin siiski teateid saada, nii et J. Kotkase argument veel midagi ei tõenda. Näituseks mulle võis keegi ametnikkudest tutvuse tõttu ehk muul põhjusel teateid muretseda. Ma võin aga veel konkreeditamalt kõnelda. Sügiseti seisavad õigusteaduse fakulteedi kantseleis laua pääl vahest ligi 50% teaduskonna üliõpilaste ettelugemisraamatuid, kuhu, nagu teada, eksami märkused sisse kirjutatud. Igames üliõpilastest läheb selle laua juure ja otsib oma raamatu üles. Selle juures on võimalik ka teiste raamatutesse pilku heita, kui huvitust on. Ma ei taha sellõega aga sugugi tõendada, et ma niisugusel teel omad teated sain. Näitan ainult, kui põhjendamatu J. Kotkase argument on, kui võrdlemisi lihtne juhuslik teadete saamise võimalus. Juhusest rääkides on J. Kotkas ainult mõtteta sõna paberile kirjutanud. Esimesele paremale uulitsalt tuppa tormanud üliõpilasele ei anta häämeelega ka siis teateid, kui see mitte keelatud poleks. Hoopis teine lugu on, kui inimest ligemalt tuntakse ja teatakse, et temale, näituseks, teadusliku töö otstarbeks teateid tarvis. Mind hakkas

küsimus üliõpilaste edasijõudmise kohta huvitama päale 1913 a. peetud Helsingi ülikooli rektori prof. Donneri kõne, milles see seletas, et Helsingi üliõpilastest ainult 60% teaduslikku tööd teeb, see tähendab õpib. 40% on seega selle sõna tõsises mõttes logelejad, kes vanemate raha ja oma aega surnuks löövad. Lõpetavad Helsingi ülikooli kõigest 40%, see tähendab, neistki, kes õpivad, lahkuvad 20% lõpetamata ülikoolist. Riia politehnikumis on lõpetajate protsent veel vähem, nimelt 30%, nagu seda politehnikumi 50 aasta juubeli albumist võib näha. Tartu ülikoolis on, nii palju kui mul senni korda läinud materjaali saada, lõpetamisega sama lugu. Et mitte asjata vaidlusi sünnitada, siis ei too ma arvusid ette, vaid jätan selle tulevikuks, kus mul ehk võimalik saab olema ülikooli arhiivides olevat materjaali põhjalikumalt läbi töötada. Praegu ei ole selleks lihtsalt aega. Luba materjaali tarvitada saab, sest küsimus on kultuuraloolise tähtsusega. Lõpetamata ülikoolist lahkumise päale juhtis minu tähelepanekut ka kohalik riigiõiguse prof. Léon Challandes, kes koolid üleüldse tihedad sõelad ütles olevat, mille abil väljavalikut tehakse.

J. Kotkas tõendab päale selle, mina olevat temale vastu vaieldes „omavolilisi märkusi“ teinud, niiviisi tema „vaateid sihilikult muutes.“ Tema olla üleüldse „organisatsioonist“ kõnelnud, mina aga teinud, nagu kõneleks tema „korporatsioonist.“ „Kodustel,“ see on Tartus asuval üliõpilaste „organisatsioonidel“ puududa oma vahel kultuura asjus lahkuminek, olgu nad seltsid või „korporatsioonid“ (Ü. L. № 5, lhk. 13). Selle juures unustab J. Kotkas ära: 1) et ta K. Lutsule vastab, kes nimelt korporatsioonidele kallale tungis, nii et pääasjalikult korporatsioonid kaitset tarvitasid; 2) J. Kotkas on ise korporant ja seega õigustatud ainult korporandi seisukohalt kõnelema; 3) ta alustab oma esimese artikli, mis minu väljaastumise põhjuseks oli, järgmise lausega: „Mitte korporatsioonide kaitseks...“, nimetab siis 3 leheküljelises artiklis „korporatsiooni“ ja korporante 34 korda (organisatsioone 5 korda) ja kirjutab: „On ju meie korporatsioonid meie rahva keskkohas tekkinud ja omandavad rikkumatu rahvavaimu omalt otsekoheselt ümbruselt. Võrdlemisi halvemal järjel on osa meie üliõpilasi kaugel kodust etc.“ Ei ole siin juttu, et „organisatsioonid“ meie rahva keskkohas on tekkinud, vaid „korporatsioonid.“ Kui nüüd üksikute lausete abil mulle tõepoolest etteheidet võiks teha, siis pöördub see etteheidete kõige päält J. Kotkase enese vastu, kes harilikult järgmise lause kirjutamise ajal enam ei tea, mis ta eelmises ütelnud. Näituseks kinnitab ta, et tema Ida kultuuri ja selle

kandjate vastu põlgust ei tunna, ise aga teeb samal ja järgmise ehaküljel (Ü. L. № 5, lhk. 14—15) Ida kultuurat kõige armetumal viisil maha. Raske on niisuguse kirjamehega vaielda, ses kõige parema tahtmise junres ei ole aru saada, kas ta „organisatsioonidest“ või „korporatsioonidest“ kõneleb, Ida kultuura paremate elementide poolt või vastu on. Joh. Jans.

Wilhem Bloss :

Prantsuse revolutsion.

Osaühisus „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1914.

482 lhk., hind 3 r.

Euroopa XIX aastasaja ajaloo läve ehib oma hiigla sündmustega suur Prantsuse revolutsioon, mis mitte ainult kodumaal uut ajajärku ei alustanud, vaid kogu Euroopa pääle suurt mõju avaldas. Prantsuse revolutsioon kutsus elule sõjad, mis Euroopas ligi veerand aastasada vältasid (1792—1815); kuid veel tähtsam, juba revolutsiooni algul aimati tema universaalset tähtsust, ühed kartes „vana korra“ pärast, millele ta armutult sõda kuulutas, teised lootes, et ta inimsoo paremuse poole juhib.

Tõesti, revolutsioon ainult algas Prantsusmaal, kus talle pind kohasem oli, ja valgus peagi Euroopat mööda laiali, mis arusaadav, sest „l'ancien régime“ oli igal pool maksev.

Revolutsioon purustas „vana korra,“ poliitilise absolutismi ja sotsiaalolud, mis seisuste eesõiguste pääl põhjenesid. „Inimesed on vabadena ja õiguste poolest ühesugustena sündinud ja jäävad ka seks,“ nii kirjutati asutava kogu „deklaratsiooni“ ehk inimese ja kodaniku õiguste kirja“ esimeses punktis. Deklaratsioonis on kõik muu selle tähtsa põhjusemõtte järelendus ja seletus, ka §§, mis rahvavõimust ja kodaniku poliitilistest õigustest vestavad. Nimetatud põhjusemõtte teostamisele asus Prantsusmaal suur revolutsioon, tema maksmapanekule Euroopas pühendasid end XIX aastasaja tähtsamad mässud, nagu 1820, 1830, 1848 j. t.

Prantsuse revolutsioon andis Euroopale eeskuju ja õpetust, ta lõi inimsoole ülesanded, mis osalt tänapäevani täitmata.

Prantsuse revolutsiooni ajalugu on väärt, et meie rahvas,

iseäranis meie haritlased end sellega tutvustaks; sellepärast võib B. Linde ja J. Audova tööd ainult tervitada. Tõlkijad ei ole ka autori valimisega eksinud, sest W. Blosi „Prantsuse revolutsioon“ on rahvalikult kirjutatud ja sellega kohane meie Eesti lugijale.

Prantsuse revolutsioon on vahest kõige huvitavam kõigist ajaloojärkudest ja tema uurimine kõige õpetlikum. „Missugune küllus hiilgavist ja huvitavist kujudest, missugused kuriteod ja missugused vourused, missugune suurmeelsus ja missugune alatus, missugused kangelased ja missugused orjahinged, missugused vereojad ja missugused hääteod!“ Nii hüüab W. Blos omas lõppsõnas. Ja ta on haruldase põnevusega neid hiiglasündmuse käsitanud, ta ei ole vaikinud montanjääride valitsusaja verisemist katastroofidestki, kuid neid oluliselt ja psühholoogiliselt õieti valgustades. Selles seisabgi W. Blosi „Prantsuse revolutsiooni“ väärtuslikum teenus.

Kui nimetatud teoses ka nõrku kohti leidub, siis ei maksa seda kohe autori materialistliku ajaloo arusaamise arvesse kirjutada, nagu mõni arvustaja hääks arvanud*), sest ükski soliidne Prantsuse revolutsiooni tundja ei salga tolle aja sündmuskäigus majanduslike põhjuste domineerivat mõju. Juba krahv Mirabeau, 1789 a. tähtsam tegelane, kirjutab: „Ei ole inimest, kes ei usuks, et rahvas rohkem majandusliku viletsuse survel, kui hariduse edenemise tagajärjel, revolutsioonist osa võtab.“ Ka see asjaolu, et asutav kogu enne riigi põhjuseaduste loomist neljanda augusti ööl pärisorjuse-, kümnuse-, aadeli ja vaimuliku seisuste maksudest vabaoleku, tsunftisunduse kaotamise käsud pidi avaldama, näitab selgelt, kui valusad ja mõjuvad need „vana korra“ atribuudid olid.

Raamatu hakatuses kõneleb autor suure revolutsiooni põhjustest, kõigest, millest vaja, kuid see on siiski kahvatu ja lugija ei tunne ennast kodu olevat. Aga kaasakiskuvaks muutub kirjeldus revolutsiooni käigu käsitlemisel, kus autor omi lugijaid täiesti valdab; põnevaks jääb jutustus lõpuni. Eelpool tähendatakse, mis tähtsus revolutsioonil Euroopa kohta oli, kuid sellest kõneleb W. Blos omas teoses kahjuks vähe. Autor ei ignoreeri Prantsuse revolutsiooni mõju, kuid kõneleb sellest kokkuvõtlikult ainult kuulsa revolutsiooni tegelase Carnot kirjatööd refereerides.

*) A. Sildniku arvustus, jaanuari kuul „Eesti kirj.“ Se tsi“ koosoleku ette kantud, kõlab „Postimehe“ järele (nr. 7, 1915) järgmiselt: „Nimetatud teos on sisuliselt teatav piirini ühekülgne. ta valgustab ajaloo käiku teatud ilmavaate seisukohalt, mille all töö teaduslikkus mõnigi kord kannatab.“

Napoleonist on W. Blos aru saanud, kuid teeb talle liiga, öeldes: „Rahvas jäi tema valitsuse all ümber samasugusisse viletsasse oludesse, nagu ennegi“ (lhk. 422). Teises kohas kirjutab autor: „Revolutsioon oli, ringjoont sünnitades, oma v ä l j a m i n e k u k o h t a t a g a s i j õ u d n u d“ (lhk. 444, harvendus minu); kuid mis revolutsioon oli purustanud, see jäi ka hävitatuks, riigi kodanikkude ühetaolisus seaduste ees jäi maksvaks. Napoleon hävitas küll revolutsiooni poliitilised saavutused, kuid ta jättis sotsiaalvõidud. Napoleon I ei olnud Bourbonide taoline ainuvalitseja, ta oli valgustatud absolutismi edustaja. Napoleoni sõdadest jutustades oleks kohane olnud ka Euroopa revolutsioneerimisest kõnelda, kuid, nagu tähendatud, peab W. Blos omas teoses üleüldse vähe Euroopat silmas. Selles on tema „Prantsuse revolutsiooni“ kui rahvaraamatu nõrgem külge.

Kuna keeleteadlase hoole keelelise arvustamise jätan, ütlen ainult mõne sõna ajaloo oskusõnade kohta. „Põhjuseadustandva rahvuskogu“ asemel võiks „asutav kogu“ tarvitada, „rahvameelse põhjuseaduse erakonna“ asemel konstitutsjonalistid. Asutava kogu asemel ja riigi seisuste (états généraux) nimetamiseks on tarvitatud „rahvuskogu,“ kuid seda on W. Blos ka ise teinud. Tõlkijad oleksid ainult pidanud märkama segadust ja meie vilumatule lugijale mitte raskusi sünnitama. Ka „seadusandliku kogu,“ parem „seadustandva kogu“ asemel seisab tõlkes vahel „rahvuskogu“ originaalis: Versammlung).

„Assemblée des notables“ liikmeid nimetab tõlkija „paremate asemikkudeks.“ Ei ole esiteks sünnis „paremate“ ütelda, sest notaablikogus ei puudunud kunagi ka kolmanda seisuse edustus „Asemiku“ asemel, mis meie keeles nimetatud ja valitud isikut tähendab, peaks „edustaja“ (Représentant, представитель) tarvitama, sest valitsus nimetas alati liikmeid notaabli-kogusse.

Samasugune tähendus maksab ka Prantsuse parlamendi liigete kohta, keda tõlkija nimetab „eesõigusliste asemikkudeks“ (originaalis: Vertreter der Privilegirten). Kuid sel nimetusel puudub teaduslik sisu. Ka siin on soovitav „edustaja“ pro „asemik,“ sest kunni XII aastasajani nimetas valitsus parlamendi liikmeid, pääle selle oli igal parlamendi liikmel õigus edasi müüa oma kohta ehk kui kaks põlve juba nimetatud ametit oli pidanud, siis muutus koht päritavaks. „Eesõigusliste“ edustajad ei olnud jällegi parlamendi liikmed in corpore: just kolmandast seisusest oli alalistest liigetest suurem osa, kuna tähtsamile istumistele ka printsid, ülemad ametnikud ning kõrgemad aadeli ja vaimulikust seisusest härrad ilmusid.

E. Asson.

* * *

Keeleliselt vastab tõlge enam vähem üleüldisemalt uuskeelsuse nõudeid, jätab aga üksikasjus palju soovida, harilikuma õigekeelsusegi seisukohalt. Teose esiosa, B. Linde mõne aasta eest tõlgitud, on vanakeelsem jägnevast, J. Audova tõlgitud. Täpikäälse piiri tõlgete vahel näitab mineviku kolmanda isiku muutelõpp -ivad (Linde) -id (Audova), kuna muid keelelisi lahkuminekuid raskem on konstateerida, mõlemate osade keele ühtlustamise tõttu, millest teose lõppsõnas kõneldakse. Võiks siiski niisugusiks pidada B. Linde mõnel korral liig saksapärast lauseehitust ja J. Audova uussünnituste küllust; mõlemist toome näiteid allpool.

Võõraskeeliste sõnade transkribeerimises puudub süsteem: kirjutatakse ‚burshuasia‘ (lhk. V), ‚proletariat‘ (IV), ‚politiline‘ (1), ‚kaossist‘ (2) pro ‚kaosist‘, koguni ‚sappör‘ (177) pro ‚sapöör‘, kuid nende kõrval ‚prelaati‘ (4), ‚generalvikaari‘ (4), ‚kommuuni‘ (70) jne. -ismus- -ism-küsimuses asutakse traditsjonaalsel alusel: ‚sotsialismus‘ (298).

Sõnatuletus ja liitsõnad: ‚ülevõim‘ (11), peab olema ‚ülivõim,‘ sest aimel on pigemini matemaatiline, kui präpositsjonaalne tähendus; ‚kojakondlane‘, (26), p. o. ‚koda-kondlane‘, nagu samas tõlkes ‚kildkondlaste‘ (8), s. o. nominaatiivne liitumine; ‚lumeveer‘ ‚laviin‘ (33), p. o. ‚lumeveere‘, nagu ‚keere‘ ajasõnast ‚keerma‘, ‚neele‘ ajasõnast ‚neelma‘ jne. [Linde].

‚Alammäär‘ (168), p. o. ‚alamäär‘, sest sõnal on absoluutne tähendus, mitte võrdlev; ‚alamana ühtsusena riigis‘ (69), p. o. ‚üksusena‘; ‚ausameelne‘ (77), parem ‚ausmeelne‘; ‚kokkusead‘ (97), p. o. ‚kokkuseade‘, verbist ‚seadma‘; ‚võitlusevõimulistes‘ (105), p. o. ‚võitlusvõimelisteks‘; ‚ühetaolus‘ (125), p. o. ‚ühetaolisus‘, ‚külmaveresust‘ (371), p. o. ‚külmaverelisust‘, sest mõlemate algadjektiivid on -line-lõpulisel; ‚lühikesnägelised‘ (149), p. o. ‚lühinägelised‘, vrđl. Soome ‚lyhytnäköinen‘ ja Wied. ‚lüh‘; ‚põgenik‘ (179) ‚emigrant‘ — soovitamam ‚(maa) pagulane‘; ‚tunnusmärkidega‘ (196), p. o. ‚tunnismärkidega‘ ehk ‚tunnustega‘; ‚eksimatu loomusunni (248), halbade instinktide (406) aetusel‘ p. o. ‚kihutusel‘ ehk ‚ajul‘, kuna ‚aetus‘ oma tuletuse poolest midagi passiivist ehk abstrakti peab tähendama; samuti, omakašu tungi juhitusel‘ (381), lihtsamini ‚juhil‘; ‚häbetunnet‘ (254), p. o. ‚häbitunnet‘, sest puudub sõna ‚häbe‘; ‚tüüpiline‘ (291), p. o. ‚tüübiline‘, kuna täiseestistatud sõnade tüve lõppkonsonat

astevaheldusaluseks muutub; ,uhkeldava' (325), p. o. ,uhkle ra' mis vormiliselt nõuetav intransitiiv; ,kõigevõimsa' (407) p. o. ,kõikvõimsa' [Audova]. J. Audova tõlkest esitan ilma kommentatsjoonita järgmised enam-vähem uued ja haruldased sõnad: ,päristine' (65) 'настоящий'; ,igavestama' (igavestati 71) 'увѣковѣчить', vrdl. Soome ,ikuistuttaa'; ,rõõmuhõiskama' (rõõmuhõiskas 75) 'jubeln'; ,valikas' (196) 'wählerisch'; ,käsitama' -sõnale on uus tähendusvarjundus antud: ,labidat ja konku käsitasid' (174); see tähendus on lähemal algsõnale ,käsi' kui samast tüvest tuletatud Soome ,käsittää' 'arusaama', ,käsitys' 'arusaamine', millest Eesti ,käsitama' Soomest laenati. — Tarvilik uussünnitus on sõna ,saaduma' (103) 'получиться'.

-s (e)-liitumises valitseb kindlusetus: ,rahvuskonvent' (486), ,Prantsusmaa' (1), ,rõõumisvalitsuse' (3), ,kudumistööstus' (10), kuid ,võitluseväljale' (V), ,vabadusejoovastunud' (74) jne.

Sama on õige ka -lik--line sõnade kohta: ,demokratlik' (65), kuid ,demokratlis-konstitutsiooniline' (60); koguni ,traagikalik' (22) pro ,traagiline'.

-ta--tu adjektiivide ja karitiivide küsimuses asutakse primitiivsel seisukohal: ,võimata nähtus' (23), ,iseseisvuseeta kuningas' (26), ,valitsus oli abita' (295), kuna kaasteksti järele ,abitu' peaks olema, mis tähendusele teise varjunduse annab. Linde kirjutab koguni ,tundmata' (484), karitiivi deklioneerides, mille murrakulisena keele muhenemisnähtusena kirjakeelest eemale peaks tõrjuma.

Vanakeelsus on seegi, et abstraktsubstantiivide liitlõpuina -dus (-tus) tarvitatakse -us'i kõrval: ,surmapõlgus' (402), aga ,surmapõlgust' (VII); samuti ,eelaimdus' (298) pro ,eelaimus', ,mitmekesiduse' (315) pro ,mitmekesisuse', ,kaebuste' (361) pro ,kaebuste', ,truudust' (379) pro ,ustavust'.

Käänmisvormides tahaksin vähemalt ,erakondasid' (70), ,tagajärgesid' (68), ,vendasid' (85), ,väesalkasid' (114) asemel lühemid vorme näha, et mitte esialgu liiga suurt uuskeelsust nõuda; see vilksatab siiski mõni kord esile, näit. ,paljuis asjus' (423).

,Tulde' ja ,hoolde' (359) asemel on kirjakeelsemad ,tulle' ja ,hoole', ,korterisse' (16) ja ,keiserinna' (22) asemel on foneetilised ,kortri(sse)' ja ,keisrinna', redutseeritud e kadu tõttu; ,kuningameelsete' (131) ja ,lõunapoolsete' (273) asemel on foneetilised -iste-vormid.

,Ministrisi' (20), ,preestrise' (73), ,miljonisid' (323), ,kindralisi' (359), ,nuuskurisi' (413) on lihtsalt keelevead: need vormid võivad ainult -id-lõpulised olla.

Sporaadilisena uuskeelsuse tunnismärgina on paaril korral

esinev -sse-illatiiv pro -sesse : ,vandeühendusse' (82), ,võitlusse' (84).

Paar märkust peab tegema -gi- liitsilbi tarvituse kohta kään-
misel, kus see mõnel korral muutlõpu ette on paigutatud :
,kellegil' (255), ,kummagist' (282), ,kellegilt' (472); õigem ja
algpärasem on ,kellelgi', ,kummastki' jne., kuna varemini esi-
tatud vormid on mingisuguse rahva keeles tekkinud segimineku
tagajärg, mida kirjakeelest vaja eemale hoida.

Ajasõna kohta mõned märkused. B. Linde kirjutab ,lasi'
(5) pro ,laskis', ,näitab kokku käivat' (6) pro ,näib'; tartukeelsus
on ,poodakse' (89) pro ,puuakse'; ebarahvakeelne on ,jooksti'
(257) pro ,joosti.'

Keelevigugileidub : ,kõige hoolimatul viisil'
(18), p. o. ,hoolimatumal'; ,käskusi' (34), p. o. ,käskusid'; ,ava-
likudel platsidel' (vahest trükiviga!) p. o. ,avalikkudel'; ,tarveid' (76;
Linde 483 ,tarvidus'), ,tarveks' (168) pro ainuõige ,tarbeid, tarbeks';
,paratumaks' (120), p. o. ,paratamatuks'; ,kauase vastupuiklemise
järel' (83), p. o. ,järele'; ,rikkusid koguda' (248), p. o. ,rikkusi';
,seisukohast vaielda' (179), p. o. ,seisukohalt'; ,said palju mehi
kokku' (254), p. o. ,sai'; ,kehvemad said veel peotäis riisi' (268)
pro ,peotäie'. Partilivism on ,kuidas meie enese päale võetud
ülesannet oleme täitnud' (VIII), p. o. ,ülesande', sest see on ju
lõpule viidud; sama laadiline viga lhk. 69: ,Rahvuskogu oli
aga otsustanud Pariisi jaoks iseäralist omavalitsuse korda luua',
p. o. ,iseäralise omav. korra.'

Kohmetu, aitamatu sõnastus esineb mit-
melgi puhul : ,oma himude sisse uppunud' (16), p. o. ,omisse
himudesse uppunud'; ,iga ka kõige väiksem järelandmine' (23),
p. o. ,väiksemgi mõõndus' ehk ,mööne'; ,selle vahe sees' (23),
p. o. ,vaheajal'; ,suurte võlgade sees' (26), p. o. ,suuris
võlus'; ,mitte ainult oma verd peab ta valama' (76), p. o. ,ta ei
pea ainult oma verd valama'; ,süüdistuskõnedel kui ka kaitsekõnedel'
(202), p. o. ,süüdistus- kui kaitsekõnedel'; ,tundis kohutust'
(238), p. o. ,kohkus'; ,pani julge ülemineku üle Splügeri toime'
(405), p. o. ,läks julgelt üle Splügeri'; ,selle iseäralise mehe
sees' (358), p. o. ,selles iseäralises mehes'.

Saksapärastest kõnekäänudest
mõned näited : ,Kuid need kiiduväärt omadused jagunevad kõi-
kide parteide, kes võitlusest osa võtsivad, liikmete
pääle' (VIII), p. o. ,kuid need kiiduväärt omadused jagune-
vad kõigi võitlusest osavõtnud erakondade liigete pääle'. Teine

näide: „aastal 1789 oli Parisis 44 tsunfti. Nad olivad minister Turgot tuttava uuenduskatse, millest meie pärast pikemalt räägime, ajal ära kaotatud“, p. o. „nad olid ära kaotatud minister Turgot tuttava uuenduskatse ajal, millest me pärast pikemalt kõneleme“. Teose lõppsõna viimane lause: „Lõpuks soovime, et raamat ka meil sama lahkelt vastu võtmist leiaks, nagu see V. Blosi „Prantsuse revolutsioonile“ autori kodumaal ja paljude teiste rahvaste juures, kuhu see töö tõlkena juba varem on tunginud, osaks on saanud“. Selgem oleks: „nagu see osaks on saanud autori kodumaal ja paljude teiste rahvaste juures, kuhu see töö tõlkena varemini on tunginud“.

Süntaktilisena haruldasusena esineb lause: „et see munder teda hoiab Prantsuse sõjavangi võetamast“ (343).
V. Ernits.

Üliõpilaste Organisatsioonid.

1914 a. peetud üliõpilaste kõned.

Eesti Üliõpilaste Selts.

1. A u d o v a A. on pidanud 5 kõnet: alkoholi üle Äksis, Kärstnas, Karulas ja Varal; „Toitluse küsimus“ EÜS:i LO:s.
2. B a c h m a n n A. 3 k.: „Alkoholi keeluseadus“ 9. III Narvas ja 7. IV Lüganuse Hariduse Seltsis; „Rahvatöö ja tegelased“ 22. VI samuti Lüganuses.
3. E i n b e r g K. 1 k.: karskuse kihutuskõne 8. III Karksis.
4. E i s e n c h m i d t E. 2 k.: „ERM:i püüetest ja tegevusest“ Ev. Noortemeeste Seltsis T:s ja ENKS:i Nõo osakonnas.
5. E l l e r M. 2 k.: „Algloomad ja nende elu“ Hellenurmes; „Lihasoõjad taimed“ säälsamas.
6. E r n i t s V. 6 k.: Eesti kodukoha uurimise liikumise üle 3. (16.) I Soome VII. üleüldisel kodukoha uurimise kongressil Hämeenlinnas (Soome keeli, ERM:i ja EÜS:i KTO:a poolt), „Kuidas tuleb karskust hinnata kogu rahva ja selle üksikute kihtide seisukohalt“ 9. III „Võitlejas“ Narvas, „Karskus ja bioloogiline arenemine“ 8. IV „Karsklaste Ühenduses“ T:s; „Karskus ja meie rahva tulevik“ „Uganiias“ T:s; „Aruanne Hämeenlinna kongressil käigust EÜS:i KTO:s ja „Rahvusfilosoofilisest ilmavaatest“ säälsamas.

7. Järve J. 1 k.: „Sõjad kodumaal“ EÜS:i KTO:s.
8. Kilksone E. 1 k.: „Alkohol ja rahvusküsimus“ 9.III Karksis.
9. Kleitsmann R. 2 k.: Karskuse kihutuskõne Põltsamaal ja Pillistveres.
10. Kristelstein J. 1 k.: „EÜS:ist kui Eesti kultuura hällist, tema tähtsusest ja püüetest Eesti üliõpilaskonnas enne ja praegu,“ 26.III EÜS:is.
11. Kubu H. 2 k.; Karskuse kihutuskõne 9.III Kursis ja „Rahvaülikool“ Kärstnas.
12. Kuriks 2 k.: karskuse kihutuskõne Paides ja Koerus.
13. Lauri J. 2 k.: „Alkoholi keeluseadus“ 9.III Puhjas ja 8.IV Rannus.
14. Linde B. 2 k.: 1913. a. kirjanduslike ülevaadete sissejuhatus EKS:is „Noor-Eesti,“ võinädalal, ja „1913. a. dramaatiline kirjandus“ säälsamas.
15. Madisson M. 3. k.: karskuse kihutuskõned Hariduse Seltsis Tõstamaal ja Põllumeeste S:is Tohelas; „Eesti arvud ja pühad arvud“ EÜS:i Mat. O:s.
16. Naano V. 4. k.: „Maailma tekkimine“ Hellenurmes ja Luunjas; „Karskusvõitlejate praegused ülesanded“ Lihulas ja „Päikese varjutus 1914. a.“ Nõos.
17. Nirk A. 1. k.: Endiste ja praeguste EÜS:i liigete rahvuslikust tegevusest ja püüetest“ 26.III EÜS:is.
18. Ojakäär T. 1 k.: „Karskusvõitlejate praegused ülesanded“ Nuustakul.
19. Preisberg K. 3. k.: „Ühistegevus ja karskus“ Paides, „Kultuura ülesanded“ Rannus, karskuse kihutuskõne 7.IV „Estonias“ Tallinnas.
20. Raudsepp A. 2 k.: „Karskus kodus, koolis ja seltskonnas“ Simunas; „Kuhu viib joomine meie rahva“ Puhjas.
21. Reinik A. 2 k.: „Alkohol ja tema mõju inimese pääle“ Varnjas; „Taimede laialilagunemine“ Ev. N. S:is Tartus.
22. Roos 2 k.: „Karskusaade ja võitlus“ Põltsamaal ja Pillistveres.
23. Rosenthal 4 k.: „Käesolev silmapilk alkoholi-vastases võitluses“ 9.III Karskuse S:is „Säde“ Kaarlis ja Nooresoo Ühisuses Kõpus; „Majanduslik edu ja alkohol 8.IV Hariduse S:is Antslas ja „Rahvaülikool“ säälsamas.
24. Sihver A. 6 k.: „Liivimaa talurahva seisukorrast XVIII a.“ EKS:is Tartus ja Valgas; „Alkoholi keeluseadus“

Suure-Jaanis ja Vastemõisas; „Läänemeremaade ajaloolik minevik ja olevik“ EÜS:i KTO:s ja „Eesti ajaloolise elu kujutus Kreutzvaldi Kalevipojas“ säälsamas.

25. S ü t t 1 k.: „Jõgede ja järvede töö“ TNHS:is.

26. T a m m R. 1 k.: „Alkoholi keeluseadus“ Türis.

27. T a m m i k A. 1 k.: „Mis võib igäiks karskuse hääks teha“ 16.III Hariduse S:is Kullamaal.

28. T r e u m a n n J. 2 k.: „Karskusaade ja võitlus“

9.III Narva Jõesuus; „Alkoholi küsimus“ 8.IV Haapsalus.

29. V a l d s o n K. 1 k.: („Alkohol“ 8.IV.)

30. V a r i k J. 1 k.: „Alkohol ja kidunemine“ 8.IV Jüris.

31. V i l d e n a u N. 1 k.: „Eesti seltskond ja üli-
õpilased“ 26.III. EÜS:is.

32. V õ h m a n n 2 k.: „Alkohol ja rahvaharidus“
Iisakus; „Mateeria“ EÜS:i Mat. O:s.

Pääle eelpool nimetatute on kõnesid pidanud „paljud teised ksv., kes Tartust eemal on ja kelle üle täielisi teateid ei ole.“

EÜS „Ühendus“

1. J a n s J u h a n 2 k.: „Häckeli 80. a. sünnipäeva mälestuseks“ 12.II „Ühenduses“, „Sõda kui kultuura faktor“ 16.IX säälsamas.

2. K o g e r m a n n P a u l 2 k.: „Alkoholismi kahjust“ 7.IV RHS:is Hageris; „B. Kellermanni «Tunnel»“ 27.XI „Ühenduses.“

3. M a d i s s o n H a n s 9 k.: „Alkoholi mõju vaimlise ja füüsilise edenemise pääle“ KS:is „Valvajas“ Tallinnas ja 7.IV „Kajas“ Sangaste-Laatri; „Pühade tekkimine“ 1.V Tartus; „Mõistmise teooriast“ 26.IX „Ühenduses;“ „Solidaarsuse mõiste;“ „Psühofüüsiline monism;“ „Spiritualism;“ „Mis on filosoofia;“ „Materialism.“

4. R e b e n A u g u s t 2 k.: „Maurice Maeterlinck“ 5.III „Ühenduses;“ „Karskusest“ 8.IV Kambjas.

5. R ä g o R i c h a r d 1 k.: „Süü ja karistus“ 27.IV „Ühenduses.“

6. T h o m s o n V o l d e m a r 1 k.: „Gentleman, snob ja dandy“ 23.X „Ühenduses;“

7. V a g a A u g u s t 1 k.: „Alkoholi kihvtituse vastu“ 8.IV Alatskivil.

8. V i l m s J o h. 1 k.: „Inimkonna väljasuremine“ 30.X „Ühendus.“

Korp „Sakala“

1. Frikhoff K. 2 k.: „Alkohol ja rahva tulevik“ 9.III ja „Alkohol kui inimsoo vaenlane“ 8.IV.
2. Josep M. 1 k.: „Karskusüsimus praegusel silmapilgul meie rahva elus“ 8.IV Kuigatsi KS:is Pukas.
3. Männik H. 2 k.: „Hingamisest“ ja karskus-kõne, mõlemad suvel Võhmas.
4. Sassian J. 2 k.: „Alkohol ja karskus“ 9.III Moisekülas ja „Meie püüded“ suvel Suure-Jaanis.
5. Tamm A. 1 k.: „Alkohol ja rahva tervis“ 9.III.
6. Öunapuu R. 1 k.: „Alkoholi mõju tervise pääle“ 9.III Avinurmes.

Korp. „Ugala“

1. Alver A.: „Tunnetest mõtteteaduses“ konvendis.
2. Eilart A.: „Põlluke, mis sa pöed!“ (tähendussõna Eestist), 29.IX konvendis.
3. Imelik J.: „V. R. Ristmets“, konvendis.
4. Kuusik P.: „Eesti muinasaja naisterahvas“, KS:is „Eesmärk“ Kolga-Jaanis.
5. Ruus P.: „Alkohol majast välja“, RHS:is Kärus.
6. Vaher A. 4 k.: „Rahva ülikool“ Nooresoo Ühisuses Suure-Kõpus; „Alkohol ja kidunemine“ säälsamas; „Ilutunde puudus laste juures“ Pädagoogika Seltsis Tartus; „Karskuse tulevik“ 7.XII „Sädes“ Valgas.

Naisüliõpilased.

1. Einbund Linda 2 k.: „Karskus kodus ja koolis“ 6.IV Killingu-nõmmes ja 7.IV Ropkas.
2. Hansen Hilda 1 k.: „Alkoholi mõju inimese pääle“ 7.IV Võhmas.
3. Kolberg Hilda 1 k.: „Alkohol ja laps“ 8.IV Koerus.
4. Otto K. 1 k.: „Kas eluvesi või surma rohi?“ 7.IV „Estonias.“
5. Sossi A. 2 k.: „Alkoholi mõju organismi pääle“ 6.IV Narvas ja 7.IV Viljandis.
6. Treffner Ella 1 k.: „Alkohol majast välja“ 8.IV Haaslaval.

Korp. „Vironia“

2 meest on kokku 5 kõnet pidanud. Rohkem pole teada, sest et kõnede kohta statistikat ei peeta.

Riia Eesti Üliõpilaste Selts.

Hans Schmidt Ed. 1 k.: „Karskusaade ja võitlus“ 8.IV Hariduse ja Abiandmise S:is Riias.

2. Jürgens A. 1 k.: „Tarvitajate ühisused“ 23.II Harid. ja Abiand. S:is Riias.

3. Kopvilliem J. 6 k.: „Ühistunne ja meie“ 9.II H. ja A. S:is Riias, „Karskusaade ja võitlus“ 9.III Harid. S:is Väandras, 25.III Karsk. S:is Valgas ja 8.IV KS:is „Eesmärk“ Kolga-Jaanis, „Meie kool enne ja nüüd“ 15.VI „Lugejate ringis“ Põltsamaal ja 29.VI Kolga-Jaanis.

4. Pool Th. 1 k.: „Karskus ja haridus“ 9.III HS:is Lüiganuses.

5. Sander M. 2 k.: „Emile Verhaeren“ 26.I EH. ja A. S:is Riias; „Kas laseme endid alkoholist võita?“ 9.III KS:is „Edasi“ Nuustakul.

Moskva Eesti Üliõpilaste Selts.

1. Kärner J. jur., 1 k.: „Individualism Eesti kirjanduses ja elus,“ 22.XI MEÜS:is.

2. Tomberg V. jur., 1 k.: „Balti semstvo küsimus: a) Praegune Balti maa omavalitsus (kõne järgneb)“ 15.XI MEÜS:is.

3. Vebermann E., ing., 1 k.: „Balti olud Vene ajakirjanduses“ 8.XI MEÜS:is.

Päale nimetud kõnede pani veel MEÜS 19.X.14. avaliku kõneõhtu toime M. Rahvaülikoolis Moskvast olevate haavatute häaks. Kõnelejaks oli palutud Riigivolikogu liige vürst S. P. Mansõrev. Kõne: Прибалтійское помѣстное нѣмецкое дворянство; его происхождение и развитие; отношение мѣстнаго населенія к послѣднимъ событіям — peeti Vene keeli.

Petrilinna organisatsioonidest

ei ole ükski teateid saatnud.

Kõnede arvustikuline ülevaade peab ruumi puudusel järgmises Ül. Lehe nr:is ilmuma.

Õiendus.

Ül. Lehes nr. 1. s. a. on ülikooli lõpetanute nimekirjas „Elviira Mahlstein, med.,” p. o. „Dr., arst Narvas.“

Vastutav toimetaja ja väljaandja mag. phil. V. Grünthal.

Tegev toimetaja: H. Karro, A. Reben.

Riigiraamatukogu

No.....

Eesti Kirjanduse Seltsi kuukiri

Eesti Kirjandus

ilmub ka 1915 a. endisel alusel üks kord kuus 2—3
lehekülje suuruses hääl paberil.

Vastutava ja tegeliku toim. kohuseid täidab J. Jõgever.

Kuukiri toob 1915 a. nagu siamaani pikemid töid Eesti keele, kirjanduse, kunsti ja ajaloo alalt, lühemid teateid kirjanduslike ja keeleliste uudiste üle, põhjalikku arvustusi, vanemate kirjameeste kirjavahetusi ja bibliograafilisi teateid.

Kuukirjale on kaastööd teinud ja lubanud: J. Aavik, H. Einer, M. J. Eisen, A. Gailit, A. Haava, K. A. Hindrey, J. Jõgever, A. Jürgenstein, Aino Kallas, O. Kallas, M. Kampmann, N. Kann, F. Karlson, L. Kettunen, A. Kitzberg, H. Koppel, F. Kuhlbars, J. Köpp, K. Leetberg, B. Linde, J. Lõo, J. Luiga, M. Okas, H. Põld, H. Prants, K. Raud, H. Raudsepp, M. Reichenbach, W. Reiman, J. Sarv, E. Schönberg, J. Semper, G. Suits, J. Tammemägi, A. Thomson, M. Treumann, F. Tuglas, H. Walk, J. W. Weski, G. Wilberg ja teised.

Kuukirja võib EKS. usaldusmeeste, raamatukaupluste ja postitalituste kaudu tellida. Kuukirja kassale aga oleks otsekohene tellimine postitransferdiga kõige soovitavam: Tartu, hra A. Kitzberg. Tellimishind on aastas postiga 3 rubla, postita 2 rubla 50 kop.

Endistest aastakäikudest on veel saadaval kõik, päale esimese aastakäigu; hind 2 rbl. 50 kop.

Kuulutage omi raamatuid kuukirjas „Eesti Kirjandus,” sest selle ajakirja hujjad on kirjanduse ostjad!

„Eesti Kirjanduse” kuulutushinnad: 2-veeruline peitrida (üle terve lehekülje) on selle muu 10 kop., 1-veeruline rida 5 kop.; kirjanduslike märkuste hinnad poole odavamad.

6757

„Üliõpilaste leht“

ilmub 8 korda õpiaastas, 4 numbrit enne, 4 päälle jõulu.

Tellimishind:

aastas ühes postikuludega 150 kop., üksik number 25 kop.

Adress: Юрьев (Ляфл).
